

Huumekuoolemien raportoinnin ongelmallisuus

TOIVO HURME – ELINA KOTOVIRTA

Lokakuussa 2004 uutisoitiin useassa mediassa nuorten huumekuoolemien lisääntymisestä. Myyvien otsikoiden perustana olivat viralliset oikeuslääketieteelliset tilastot, mutta suorien johtopäätösten teko pelkkien numeroiden perusteella on joskus ongelmallista. Totuudenmukaisemman kuvan saamiseksi täytyy tutustua tarkemmin huumekuoolemien tilastoinnin ongelmiin.

Termi *huumekuoolema* on jo itessään epätarkka. Tilastoiduissa huumekuoolemissa on kysymys Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitoksen kuolinsyyselvityksissä eli ruumiinavauksissa tehdyistä *huumausainelöydöksistä*. Siis kaikista niistä vainajista, joista on kuolinsyyselvityksessä löytynyt jäämiä huumausaineesta.

Huumausainelöydös ei tarkoita, että henkilö olisi kuollut huumeeseen. Kuolemansyy voi olla oikeastaan mikä tahansa. Joukossa on myös tapauksia, joissa henkilö ei ole ollut huumausaineen vaikutuksen alaisena kuollessaan. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi ne, joissa

vainajasta löytyy kannabisjäämiä virtsasta, mutta ei verestä.

Myöskään tapauksissa, joissa kuolema on sattunut huumeen vaikutuksen alaisena, ei peruskuolemansyyksi voida automaattisesti päätellä huumausainetta. Kyse voi olla esimerkiksi tapaturmasta, joka olisi sattunut, vaikka uhri ei olisi ollut päihtynyt. Onnettomuuksissa, itsemurhissa ja henkirikoksissa huume voi toki olla kuolinprosessiin vaikuttanut tekijä, mutta voi myös olla, että sillä ei ole mitään osuutta kuolemaan.

Taulukossa 1 näkyvät kuolinsyyselvityksissä tehtyt huumausainelöydökset Suomessa vuosina 1998–2003. Siitä nähdään, että löydösten määrät ovat pysyneet melko vakaina vaihdellen noin 150:n molemmin puolin. Lokakuun uutisoinnissa nuoriksi määriteltyjen alle 30-vuotiaiden osuus tapauksista on vaihdellut viime vuosina niin, ettei ole mahdollista yksiselitteisesti puhua nuorten huumekuoolemien lisääntymisestä.

Aiemmin 1990-luvun aikana löydökset kokonaisuutena lisääntyivät selvästi. Kun niiden

määrä vuonna 1992 oli 57, se oli 140 vuonna 1999. Tilanne näyttää vakiintuneen 2000-luvulla, tosin 1990-lukua korkeammalle tasolle.

Löydösten kehitys vastaa huumausainetilanteen yleistä kehitystä: huumeiden käyttö kasvoi voimakkaasti 1990-luvulla, mutta näyttää vakiintuneen 2000-luvulle tultaessa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että vuosittain tapaturmaisiin alkoholi-myrrytyksiin kuolee 300–400 henkilöä ja välillisesti alkoholin aiheuttamiin sairauksiin runsaat tuhat henkilöä.

Kuinka suuren osan näistä vainajista, joista on löydetty huumausainejäämiä, voidaan katsoa todella välittömästi kuolleen huumeisiin? Vastaaminen ei ole yksinkertaista.

Karkean arvion mukaan varsinaisia myrkytyskuolemia on noin puolet taulukossa 1 esitetystä tapauksista. Nämä myrkytyskuolematkaan eivät kaikki ole huumausainemyrkytyksiä, vaan joukossa on alkoholi- ja lääkeainemyrkytyksiä, joiden yhteydessä on lisäksi löydetty laiton huumausainetta. Huumausaine

Taulukko 1. Huumausainelöydökset kuolinsyyselvityksissä

Vuosi	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Löydöksiä yhteensä	107	140	170	151	153	146
Alle 30-vuotiaita, lkm	58	68	96	65	84	99
Alle 30-vuotiaita, %	54	49	56	43	55	68

Lähde: Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitos

ei siis myrkytyskuolemissakaan ole aina ollut ensisijainen myrkytyksen aiheuttaja.

Oikeuslääketieteellisten lähteiden mukaan heroïnista johtuvia myrkytyskuolemia ilmeni 60 vuonna 2000 ja 25 vuonna 2001. Amfetamiini puolestaan aiheutti kymmenen myrkytyskuolemaa sekä vuonna 2000 että vuonna 2001. Kannabista ja viime vuosina yhä enemmän myös buprenorfiinia havaitaan myrkytyskuolemien yhteydessä, mutta näissä myrkytyksissä osatekijöinä ovat usein muut lääkkeet tai alkoholi.

Sellaista tilastoa, josta näh-

täisiin yksiselitteisesti laittomien huumeiden yliannostuksiin kuolleet henkilöt vuosittain, ei ole olemassa. Koska huumaussaineisiin kohdistuu paljon julkista mielenkiintoa, olisi tällaisen tilaston kehittämistä syytä harkita. Tämä vaatisi kuitenkin jokaisen huumaussaineisiin liittyvän kuolemantapauksen ja sen taustojen tutkimista erikseen, mikä on työlästä ja vaikeaa.

Toisaalta pelkkien yliannostuskuolemienkaan laskeminen ei kerro koko kuvaa huumekuolemista, sillä, kuten todettiin, huumaussaine voi olla ratkaisevasti kuolemaan vaikuttanut te-

kijä myös itsemurhissa, henkriköksissä, liikennekuolemissa ja erilaisissa sairauskuolemissa.

Yhteenvetona voi todeta, että nykyisten huumaussainelöydösten määriä kuvaavien lukujen kutsuminen yksiselitteisesti huumekuolemiksi on ongelmallista, koska varsinaista peruskuolemansyytä löydöstilasto ei kerro. Uutisoitaessa tilastojen muutoksia tulisi varmistua muutosten todellisesta merkitsevyydestä. Edelleen tulisi aina raportoida myös kuolemien kokonaistilanne, vaikka tarkasteltaisiin vain tilaston sisäisiä suhteellisia muutoksia.

KIRJALLISUUS

VUORI, ERKKI & OJANPERÄ, ILKKA & NOKUA, JARI & OJANSIVU, RIITTA-LEENA: Oikeuskemiallisesti todetut myrkytyskuolemat vuosina 2000 ja 2001. Suomen Lääkärilehti 58 (2003): 35, 3403–3407

VUORI, ERKKI & POIKOLAINEN, KARI & KONTULA, OSMO & VIRTANEN, ARI: Suomalainen huumekuolema 1990–1996. Suomen Lääkärilehti 56 (2001): 24, 2635–2640

VUORI, ERKKI & OJANPERÄ, ILKKA

A & OJANSIVU, RIITTA-LEENA & NIEMINEN, RAIJA: Lääke, myrkky, huume vai taasko viina? Duodecim 115 (1999): 14, 1531–1535.

Sortuva iskelmäkuningas

ULLA VIERTOLA

”Tuokaa tuoli, Olavi Virta laulaa!” Näillä sanoilla Marko Aho aloittaa kirjansa, jonka tarkoituksena on tutkia suomalaisen iskelmäkuninkuuden käsitteen historiaa ja sen neljän kuuluisan edustajan nousua, uhoa ja tuhoa. Jo alkusanoihin tiivistyvät sekä kuninkuus että raihnaisuus, myytin molemmat ytimet.

Monen kuolemattomaksi ylistetyn suomalaisen iskelmätähden elämässä yhdistyivät suosio, alkoholismi ja surkea loppu.

Tutkija ilmoittaa työnsä keskeiseksi hypoteesiksi sen oletuksen, että näiden artistien romahdus ja itsetuho liittyvät oleellisesti heidän asemaansa nykypäivän palvottuina legendoina. Tutkimuksen kohde on ideaalityypinen sankari nimeltä Sortuva iskelmäkuningas, jonka elämäntapa kertaavista tarinoista muodostuvat kollektiivisen luomus ja kuolematon kertomus. Ideaalityypin rakennesiksi tutkija on valinnut ne nel-

Marko Aho
Iskelmäkuninkaan tuho
Suomi-iskelmän sortuvat
tähdet ja myyttinen
sankaruus
Helsinki: SKS, 2003

jä musiikin alalla toiminutta miestä, joiden nimet ovat iskos-tuneet syvälle suomalaisten ta-
juntaan: Olavi Virta, Unto Mo-
nonen, Irwin Goodman ja Rau-